

MUS en ring-Mus

Er zijn vogelsoorten die zich vrijwel exclusief ophouden binnen het stedelijk milieu. De aandacht voor hen is tot voor kort gering geweest. De in 2009 door Vogelbescherming Nederland gepubliceerde stadsvogelbalans toont aan dat zeven van de ruim vijftig soorten broedvogels, die broeden in het stadsvogelmilieu, voorkomen op de landelijke Rode Lijst. Bijna een kwart van die soorten vertoont een matige of sterke, afnemende achteruitgang in de periode 1999 - 2008.

Deze bijdrage gaat in op twee landelijke projecten die zijn opgezet door landelijke organisaties om meer inzicht te krijgen in ontwikkelingen van stadsvogels. MUS is het project Meetnet Urbane Soorten en is georganiseerd door SOVON (Samenwerkende Vogel Organisaties Nederland). Ring-Mus is georganiseerd door het Vogeltrekstation - Centrum voor vogeltrek en -demografie.

Anton Aldenhuysen

MUS

De start van dit meetnet van stadsvogels vond plaats in 2007. Sindsdien zijn gegevens van ongeveer 750 tellers binnengekomen en verwerkt. Alle vogels die binnen de bebouwde kom broeden worden door de tellers geïnventariseerd volgens de gestandaardiseerde territoriumkarteringsmethode (Van Dijk 2004). Uit dit onderzoek moet naar voren komen welke trends zich bij de 'stadsvogels' voordoen. Om die te kunnen vaststellen is het noodzakelijk jaar in jaar uit te blijven inventariseren, liefst met een zo groot mogelijke spreiding over het land.

Er zijn nu vier jaar verstreken en dit bood de mogelijkheid van vijftig soorten een significante trend te berekenen. De resultaten daarvan hebben een (vrij) grote mate van betrouwbaarheid en sluiten uit dat deze door toeval tot stand gekomen zijn. De hier gepresenteerde gegevens zijn ontleend aan de publicatie hierover van Schoppers (2011). De uitkomsten van de periode 2004-2007 zijn geïndexeerd, ofwel het totale aantal vastgestelde broedparen per soort van de onderzochte gebieden is in het beginjaar op 100 gezet. Hierna werd de index per jaar vastgesteld. Waren het er meer dan steeg hij, bij een lager aantal zakte hij, maar kon ook stabiel zijn gebleven. Hierna is bepaald wat de trend was. Een soort is sterk vooruit gegaan wanneer de toename in 2007-201-meer dan 5% bedroeg per jaar; bij een matige toename was de populatie stabiel. Een matige afname kwam neer op een daling kleiner dan 5%; een sterke

afname op meer dan 5%.

Het resultaat van al het rekenwerk was, dat er van de 50 soorten acht sterk zijn toegenomen en achttien matig. Zeven soorten bleven in evenwicht en 17 gingen achteruit. Dit is beeld kan nog veranderen, omdat een periode van vier jaar erg kort is om iets over trends op lange termijn te zeggen. Er was een sterke toename bij de grauwe gans, Canadese gans, krakeend en kuifeend. In het buitengebied waren zij al geruime tijd succesvol, maar zijn dit nu kennelijk ook binnen het urbane gebied. De positieve trend van de halsbandparkiet zal niemand vreemd in de oren klinken, die van de kleine mantelmeeuw wellicht wel. Je zou dit eerder bij de zilvermeeuw verwachten. Van de kleine zangers bevonden zwartkop en grasmus zich in de categorie met een sterke toename. Bij de soorten met een matige toename valt de holenduif op, die het niet alleen in het agrarisch gebied ook goed schijnt te doen. Positief is de matige vooruitgang bij huismus en gierzwaluw. De gierzwaluw ziet kennelijk kans, ondanks het voortdurend verdwijnen van nestgelegenheid, nog steeds nieuwe plekken te vinden. Het beeld dat de putter zich uitbreidt lijkt bevestigd te worden. Hoewel geen stadsvogel bleef de boerenzwaluw stabiel. Verondersteld wordt dat hij het moet hebben van stads- en kinderboerderijen, maneges en boerderijen aan de stadsrand. Er is echter ook sprake van nestelen bij huizen aan de rand van de bebouwing in loggia's en onder carports. Blauwe reiger en ijsvogelnamen sterk af en ook roodborst en winterkoning gaven een

daling te zien. Het zijn alle wintergevoelige vogels. Verontrustend is de daling in de stand van merel en spreeuw.

Ring-MUS

De toenemende interesse voor vogels in het stedelijk gebied heeft ertoe geleid dat er sinds een aantal jaren meer bekend is geworden over de vogelsoorten die daar broeden. Over de oorzaken van hun wel en wee zijn we veelal slecht op de hoogte. Het verzamelen van informatie over sterfte, reproductie, immigratie en emigratie kan inzicht geven over de oorzaken en een beeld opleveren van de risico's. Dit soort gegevens van vogels wordt in Nederland bijeengebracht door het Vogeltrekstation via twee speciale meetprojecten binnen het ringonderzoek. Die zijn echter om diverse redenen niet geschikt om uit te voeren in stedelijk gebied. Het stedelijk milieu leent zich niet voor dit soort verfijnde monitoringprojecten. Toch is het heel goed mogelijk ringonderzoek binnen de bebouwing te doen en daarbij ook nog eenvoudig te realiseren. Vogels vangen en ringen is er niet moeilijk en kan bijvoorbeeld worden gedaan vanuit de huiskamer. Speciaal voor ringonderzoek in het stedelijk gebied dat ontwikkelingen kan gaan meten, is door het Vogeltrekstation een simpel en laagdrempelig project opgezet, dat ring-MUS is genoemd. Het sluit aan bij het MUS-project van SOVON en is een variatie voor ringers. Hieraan is de naam ring-MUS ontleend. Het meetnet richt zich op alle vogelsoorten die in het stedelijk gebied voorkomen. Het richt zich niet zoals het MUS-project uitsluitend op broedvogels, maar wordt jaarrond uitgevoerd. Dit maakt het mogelijk ook ontwikkelingen te volgen bij overwinteraars. De aanduiding stedelijk gebied geldt bij ring-Mus voor steden, dorpen, gehuchten, villawijken, bedrijven- en industrieterreinen, havens, parken, begraafplaatsen, volkstuinen en sportterreinen. Geïsoleerde boerderijen en erven in het agrarisch gebied worden niet tot dit milieu gerekend. Binnen het ring-MUS project bestaat de mogelijkheid om huismussen niet alleen te

ringen met de aluminium ringen die altijd worden omgelegd, maar ook met **kleurringen**. Dit voegt een extra dimensie toe aan het onderzoek. Van huismussen is namelijk bekend dat zij na eenmaal gevangen te zijn, vrijwel nooit meer terug te vangen zijn. Door ook kleurringen in unieke combinaties aan te brengen zijn **individuele huismussen** herkenbaar. Niet alleen de ringers, maar ook anderen kunnen die dan aflezen, al dan niet met behulp van een verrekijker. Het aantal terugmeldingen wordt hierdoor vergroot. Belangrijke doelstellingen van Ring-MUS zijn het vergaren van gegevens over reproductie, overleving en conditie van vogels van het stedelijk milieu door het vangen en ringen van vogels en het opleiden van nieuwe ringers. Het project is in 2011 gestart; in maart waren op 42 ring-MUSlocaties ringers actief (Figuur 1).

Figuur 1. Verspreiding van de ring-MUS locaties over Nederland (situatie maart 2011).

Geraadpleegde bronnen

- Van Dijk, A.J. van 2004. Handleiding Broedvogel Monitoringproject (Broedvogelinventarisatie in proefvlakken) SOVON. SOVON Vogelonderzoek Nederland Beek-Ubbergen. 46 blz.
- Schoppers, J, 2011. Vier jaar MUS op rij. SOVON-Nieuws 24 (1): 18-19.
- www.vogeltrekstation.nl